



MMA•MMK



DEBRECENI
EGYETEM

HUMÁN TUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI PROGRAM



Művészettel nevelés generációkon át

ZENEPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK A DEBRECENI EGYETEMEN

2024. JANUÁR 31. 13:30

HILD-VILLA (1121 Budapest, Budakeszi út 38.)

MŰVÉSZETTEL NEVELÉS GENERÁCIÓKON ÁT

Zenepedagógiai kutatások a Debreceni Egyetemen

Szerkesztő:

Prof. Dr. Váradi Judit

© Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2024

© Szerzők, 2024

© Szerkesztő, 2024

ISBN 978-615-6669-01-8

ISBN 978-615-6669-02-5 (PDF)

MMA MMKI

1121 Budapest, Budakeszi út 38.

A kutatási projekt az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatásával jött létre.



MMA•MMKI



**DEBRECENI
EGYETEM**

HUMÁN TUDOMÁNYOK DOKTORI ISKOLA
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI PROGRAM

PROGRAM

13:30–13:45

Dr. Csáji László Koppány és **Prof. Dr. Váradi Judit** köszöntője,
a kutatócsoport munkájának bemutatása

13:45–14:45

ELŐADÁSOK

- **MIÉRT (NE) LEGYÉL ZENÉSZ?**
Tények és nézetek a zeneművészeti szakgimnáziumok vezetőinek szemszögéből
Héjja Bella Emerencia | Szűcs Tímea | Váradi Judit
- **ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNAZISTÁK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI, INTÉZMÉNYVÁLASZTÁSI PREFERENCIÁI ÉS FŐTÁRGYANÁRKÉPE**
Pető Áron András | Józsa Gabriella
- **„MILYEN MESSZE ESETT AZ ALMA A FÁJÁTÓL?”**
Az otthoni környezet és az iskolaválasztás összefüggései a hazai zeneművészeti középiskolák tanulói esetében
Molnár–Tamus Viktória | Sz. Fodor Adrienne
- **ZENEMŰVÉSZETI SZAKGIMNAZISTÁK MŰVÉSZETI ELŐÉLETÉNEK FELTÉRKÉPEZÉSE**
Kelemen Henrietta | Pótfi Melinda
- **ZENEI SZAKGIMNAZISTÁK SZAKMAI TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉS JÖVŐKÉPÉNEK VIZSGÁLATA**
Sz. Fodor Adrienne | Pótfi Melinda | Kelemen Henrietta
- **ZENEI AMBÍCIÓK ÉS ÉLETÚTTERVEZÉS A FIATAL GENERÁCIÓ KÖRÉBEN**
A kérdőív pályaaorientációra vonatkozó nyílt kérdéseinek tartalomelemzése
Mike Ádám | Radócz József Miklós | Szűcs Tímea

14:45–15:05

SZÜNET

15:05–16:25

ELŐADÁSOK

- **HOGYAN TOVÁBB? MIÉRT? BIZTOS?**
Váradi Judit | Kerekes Rita | Kiss Julianna | Józsa Gabriella
- **KULTÚRAFOGYASZTÁSI ÉS SZABADIDŐ-FELHASZNÁLÁSI MINTÁZATOK FELTÉRKÉPEZÉSE ZENEI SZAKGIMNÁZIUMI TANULÓK KÖRÉBEN**
Pótfi Melinda | Kelemen Henrietta
- **ZENEI ÉLETÚTTERVEZÉS A ZENEI SZAKGIMNAZISTÁK KÖRÉBEN**
Szűcs Tímea | Mike Ádám | Radócz József Miklós
- **KULTÚRAFOGYASZTÓVÁ VÁLÓ FIATALOK – GYERMEKKORBAN DÖL EL?**
Kiss Julianna
- **HALLGATÓI PROFILOK AZ ÉNEK-ZENE TANÁRKÉPZÉSBEN**
Kerekes Rita
- **A FELNŐTTKORI ZENETANULÁS LEHETŐSÉGEI A HAZAI FÚVÓSZENEKAROKBAN**
Radócz József Miklós





Kutatások a zenei nevelés és oktatás területén

VÁRADI JUDIT

A Debreceni Egyetem Művészetpedagógiai kutatócsoportja 2015-ben alakult. Tagjai a Debreceni Egyetem oktatói és a Humán Tudományok Doktori Iskola Neveléstudományi Doktori Program korábban végzett és jelenlegi doktoranduszai.

Kutatásaik fókuszában a zenei és zenével való nevelés témaköre áll, amelynek területén a kutatócsoport öt különböző vizsgálatot végzett.

2015-ben az első kutatás célja négy közép-európai ország 19 iskolájában folyó zenei nevelési gyakorlat elemzése és a tanulók (N = 805) zenei kultúrájának kialakulására ható tényezők vizsgálata, kiemelten fókuszálva a 8–15 éves tanulók énekléshez fűződő attitűdjére és az azt befolyásoló tényezőkre.

A kutatócsoport 2018-ban általános iskolás gyermekek tanórákon kívüli művészeti tevékenységét és a művészeti rendezvényeken való részvétel lehetőségeit vizsgálta. Az eredményekről *Művészeti körkép* címmel jelent meg kötet, amelyben tizenhét kutató összegezte a tapasztalatokat. Az ötdimenziós vizsgálat az Észak-Alföld régióban, három vármegyében (Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg) zajlott. A középpontba a művészeti nevelés szerepe, helyzete, a benne rejlő lehetőségek, a tanórán kívüli iskolai és az iskolán kívüli tevékenységek meghatározó tényezői kerültek, de emellett a szolgáltatói oldalt is vizsgáltuk. A Művészetpedagógiai Kutatócsoport tagjai a 4. és 6. osztályos általános iskolás tanulók (N = 2089), szülei (N = 1844) esetében mérték fel a gyerekek tanórán kívüli iskolai és iskolán kívüli művészeti tevékenységét, a szülők és gyermekeik művészeti rendezvényekhez fűződő attitűdjét. Az iskolásokon kívül a művészeti tárgyat oktató pedagógusok (N = 139) és az intézményvezetők (N = 30) álláspontját is tanulmányozták, valamint a szolgáltatói oldal felmérése is megtörtént.

A következő kutatás 2020-ban az online művészeti oktatás tapasztalatait és hatását vizsgálta az oktatás minden szintjén Magyarországon, valamint a határon túli magyar oktatásban egyaránt. A kutatás a Covid-19 klasszikus zenei hangversenyekre gyakorolt hatásaira fókuszált. Az online kérdőív a zeneművészeti képzés alap- és középfokon tanító pedagógusai és a felsőfokú zeneművészeti képzésben oktatók tapasztalatára irányult. A kitöltők (N = 352) Magyarország minden vármegyéjét képviselték, valamint a mintában tíz különböző országból találunk ott élő és dolgozó magyar zenepedagógusokat. A kutatás eredményei *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* című tanulmánykötetben jelentek meg.

A következő vizsgálatot 2021 őszén indították, amelyben a szülők szerepét vizsgálták a gyermekek zenei nevelésében a valós és virtuális térben egyaránt. A kérdőív azon szülők (N = 458) véleményére fókuszált, akiknek gyermeke alapfokú művészeti nevelésben magánéneket tanul vagy hangszeren játszik. *A hangszeres és magánénekes zenei nevelés helyzete és lehetőségei a szülők szemüvegén keresztül* című tanulmánykötet megjelenés alatt áll.

A kutatócsoport ötödik nagyívű vizsgálata 2022 októberében indult, amelyben a zeneművészeti szakgimnáziumok helyzetét, valamint a középiskolai tanulók zenei elköteleződésének motivációit és a pályaválasztás meghatározó tényezőit vizsgálják.



Az intézményvezetői adatgyűjtésben minden művészeti területen érintett középiskola részt vett. Az intézményi jellemzők mellett a zenei pálya előnyeire és hátrányaira fókuszáló mérőeszközt 19 igazgató és intézményvezető töltötte ki. A tanulói vizsgálat során a zeneművészeti képzéssel foglalkozó fővárosi és vidéki középiskolákra fókuszáltunk, így összesen 19 intézményből 307 válasz érkezett.

A kutatások eredményeit nívós hazai és nemzetközi konferenciákon mutattuk be, valamint magyar és angol nyelven publikáljuk tanulmánykötetekben és rangos szakmai folyóiratokban.

A kutatócsoport munkáját 2018-tól a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet támogatja.

A KUTATÓCSOPORT JELENLEGI TAGJAI:

Kutatásvezető: **Prof. Dr. Váradi Judit** – Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

Dr. Héjja Bella Emerencia – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Magyar Táncművészeti Egyetem, Kecskeméti Kodály Iskola

Dr. Józsa Gabriella – Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar Gyakorlati és Továbbképzési Intézet

Dr. Molnár-Tamus Viktória – Debreceni Református Hittudományi Egyetem

Dr. Szűcs Tímea – Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés és Művelődéstudományi Intézet

Kelemen Henrietta – Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kerekes Rita – Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Kiss Julianna – Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Mike Ádám – Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Pető Áron – Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Póth Melinda – MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Radócz József Miklós – Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium, Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

Szabóné Fodor Adrienne – Debreceni Református Hittudományi Egyetem



Miért (ne) legyél zenész?

Tények és nézetek a zeneművészeti szakgimnáziumok vezetőinek szemszögéből

HÉJJA BELLA EMERENCIA | SZÜCS TÍMEA | VÁRADI JUDIT

A zeneoktatás középfokára eddig kevés figyelem irányult, pedig ennek minősége határozza meg a művészeti felsőoktatás színvonalát és a leendő művészek, zenetanárok szakmai elképzelését. Kutatásunk során a szakgimnáziumok tanulói mellett az intézményvezetők (N = 17) számára is állítottunk össze egy kérdőívet, amely az objektív adatok mellett a nyitott kérdésekre adott válaszokkal az igazgatók véleményét tükrözi. A narratívákban megjelennek a zenei pálya előnyei és hátrányai, valamint a pálya népszerűsítésének lehetőségeiről is megfogalmazták gondolataikat.

A középfokú intézményes képzés adatainak felderítését nem könnyíti meg az a tény, hogy egyes adatok nem jelennek meg az Oktatási Hivatal adatbázisában, így csak az intézményvezetői kérdőívekből tudunk információt szerezni. A kapott adataink alapján a klasszikus zenészek tekintetében csökkenő létszám jellemzi a középfokú zenei képzést, mely a felsőoktatás hallgatói adataiban is tetten érhető. Mindennek alapja abban keresendő, hogy a zeneiskolában tanuló fiatalok nagyon csekély hányada választja a szakirányú továbbtanulást.

Korábbi felmérések alátámasztják, hogy a középiskolás zenészek között a zenei pálya elsődleges motiváló tényezői közül a zene szeretete, az átvadás iránti vágy, valamint a tanítás iránti érdeklődés a legerősebb (Héjja, 2022; Henry, 2015). Mindezekben az állandó családi támogatás mellett a tanárok kiemelkedő szerepe jelentős (Szebedy, 2017; Szűcs, 2020; Váradi et al., 2024). Felmérésünkben az intézményvezetői válaszokban is számos alkalommal jelentek meg a tanulókéhoz hasonló válaszok, melyben a zene közösségteremtő ereje mellett az átadó szerep fontossága is hangsúlyos helyre került. A zenei pálya hátrányai közül pedig a zenész életforma (és a már középfokon is megnyilvánuló munkarend) bizonyult visszatartó erőnek, mely egy másik kutatásban a tanulói válaszokban szintén megjelent (Héjja, 2022).

KULCSSZAVAK: pályaválasztás, pályaelképzelés, zenei motiváció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2022). *A zeneművészeti szakgimnazista tanulók pályaalakulásával kapcsolatos mutatói a szociál-kognitív pályamodell mentén*. PhD-értekezés. DE HTDI Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Henry, M. L. (2015). The musical experiences, career aspirations, and attitudes toward the music education profession of all-state music. *Journal of Music Teacher Education*, 24(2), 40–53. <https://doi.org/10.1177/1057083713506998>
- Szebedy T. (2017). Pedagóguspálya: A tanári és tanuló szerep. *Köznevelés*, 73(7), 32–37. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-tanari-es-a-tanuloi-szerep#main-content>
- Szűcs T. (2020). A tanári pálya komplex kérdései a zenetanítás tükrében. In: Váradi J. (szerk.), *Zenepedagógiai kutatások – A zeneoktatás megújuló módszertana*. DOI: 10.5434/9789634902171/7
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radócs J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students, *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.



Zeneművészeti szakgimnazisták általános jellemzői, intézményválasztási preferenciái és főtárgytanárképe

PETŐ ÁRON ANDRÁS | JÓZSA GABRIELLA

A magyarországi zeneművészeti szakgimnáziumok helyzetéről összefoglaló irodalom csekély számban elérhető. A gyakran változó képzési struktúra és a nehezen elérhető adatok megnehezítik a vizsgálatot (Váradí és Héjja, 2023), azonban a zeneművészeti szakgimnáziumok hídszerepe – az alapfokú és a felsőfokú zeneoktatás között áll – számottevő a pályaaorientáció szempontjából legfontosabb életszakaszban lévő diákok életében (Eckhardt, 2009). Eredményeink megerősítik a témánkhoz szorosan kapcsolódó szakirodalmat (Eckhardt, 2009; Héjja, 2016; Héjja, 2018; Pető, 2022; Váradí és Héjja, 2023).

Felmérésünk során igyekeztünk országosan a teljes zeneművészeti szakgimnazista 9. és 12. évfolyamos populációt elérni, de az önkéntes válaszdási hajlandóság ezt nem tette lehetővé. Eredményeink azt mutatják, hogy a zeneművészeti területen a tanulók jelentős része ugyanott végzi közismereti tanulmányait. Az intézményválasztási preferenciáik közül kiemelkedik a zenész identitás, az intézményi légkör és a főtárgytanár személye, akivel kapcsolatban a legmagasabb pontszámokban a szakmai kvalitás mellett személyes jellemzők is megjelentek. Érdekes látni, hogy a diákok tisztában vannak a zenetanári lét árnyoldalaival, mely segítheti őket az átgondolt pályaválasztásban.

KULCSSZAVAK: zeneművészeti szakgimnázium, intézményválasztási preferencia, főtárgytanár, elvárások

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Eckhardt G. (2009). A középfokú zenész-szakképzés, a zeneművészeti szakközépiskolák helyzete az elmúlt 20 évben.

In: *Zeneoktatásunk*. Polifónia különszám. Magyar Zenei Tanács, 57–97.

Héjja B. E. (2016). Az alapfokú és a középfokú zeneoktatás helyzete Magyarországon. *Parlando*, 2016(2).

Héjja B. E. (2018). A zeneművészeti szakgimnazista tanulók iskolaválasztási motivációi. *Iskolakultúra*, 2018(1–2).

Pető Á. A. (2022). Zenetanárokkal szembeni elvárások az alap- és középfokú gordonkaoktatásban. *Parlando*, 2022(4).

Váradí J. és Héjja B. E. (2023). A középfokú zenei oktatás jellemzői, betekintés a zenei szakgimnáziumok adataiba. *Parlando*, 2023(4).



„Milyen messze esett az alma a fájától?”

Az otthoni környezet és az iskolaválasztás összefüggései a hazai zeneművészeti középiskolák tanulói esetében

MOLNÁR-TAMAS VIKTÓRIA | SZ. FODOR ADRIENNE

A gyermekek művészeti nevelésében fontos szerepet játszanak a szülők, mind tudatosan (anyagi, technikai és lelki támogatás), mind a generációs örökségek által (családi háttérváltozók, mint lakóhely, iskolai végzettség, szülők zenei kötődése és tevékenysége). Az otthoni környezet hatását a gyermekek tanulmányaira, pályaválasztására, a családi zenei tevékenység motiváló erejét több kutató vizsgálta (Anderson et. al., 2003; Custodero, 2006; McDowell, 2008; Koops, 2012; Zdzinski, 2013; Samuel, 2014; Váradi és Józsa, 2022; Váradi, 2023), eredményeik jelentősége vitathatatlan. Vizsgálataik igazolták a kulturális tőke hatását, miszerint a szülők korai művészeti, elsősorban zenei élményei meghatározó szerepet játszanak a gyermeknevelés során. A családi miliő egész életre kiható befolyása és nemzedékek közötti átadása nélkülözhetetlen (Szűcs et al., 2022).

A kutatócsoport tagjaiként arra fókuszáltunk, hogy megismerjük azt, hogy a tanulók hol és milyen típusú településen laknak, a szülőknek milyen a legmagasabb iskolai végzettsége, s milyen zenei kötődéssel, tevékenységgel rendelkeznek. A legtöbb vizsgált tanuló kollégista, többségüknek településtípus szerint városban van az állandó lakhelye, és legnagyobb számban 0–24 km-re laknak iskolájuktól. Ez az eredmény azért is érdekes, mert a zenei pályán a továbbtanulásnál meghatározó lehet a főtárgytanár személye (Váradi et al., 2024), itt mégis a földrajzi távolság dominál. Az édesapák/nevelőapák és az édesanyák/nevelőanyák között legtöbb a főiskolai, egyetemi diplomás. Megdöbbentő adat, hogy a válaszadók 8,8%-a az apa, 7,2%-a az anya és 4,5%-a egyik szülő iskolai végzettségét sem tudja. A zeneművészeti középiskolákban tanuló diákok szüleinek több mint fele nem tanult zenét, vagyis esetükben nem a szülőktől látott-hallott zenei minta hatott. A jelenleg is aktív zenei tevékenységet végző szülők esetében érdekes jelenség, hogy az apák inkább klasszikus/könnyűzenei/népzenei együttesek tagjai, míg az anyák szívesebben énekelnek kórusban.



KULCSSZAVAK: iskolaválasztás, otthoni környezet, zenei kötődés, zeneművészeti középiskolások

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Anderson, J. C., Funk, J. B., Elliott, R. és Smith, P. H. (2003). Parental support and pressure and children's extracurricular activities: Relationships with amount of involvement and affective experience of participation. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(2), 241–257.
- Custodero, L. A. (2006). Singing Practices in 10 Families with Young Children. *Journal of Research in Music Education*, 54(1), 37–56. <https://doi.org/10.1177/002242940605400104>
- Héjja B. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In: Váradi J. és Szűcs T. (szerk.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Koops, L. (2012). 'Now can I watch my video?': Exploring musical play through video sharing and social networking in an early childhood music class. *Research Studies in Music Education*, 34(1), 15–28. <https://doi.org/10.1177/1321103X12442994>
- McDowell, C. (2008). Parents' Viewpoints Concerning the Value of Preschool Summer Camps. *Journal of General Music Education*, 22(1), 19–23. <https://doi.org/10.1177/1048371308323034>
- Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Samuel, S. A. M. (2014). Music in the Home- New Evidence for an Intergenerational Link. *Journal of Research in Music*, 62(1), 78–88. <https://doi.org/10.1177/0022429413520008>
- Szűcs T., Kelemen H., Miklódi-Simon, Zs. és Váradi J. (2022). A szülők szerepe gyermekük művészeti nevelésében. In: Kovács K. (szerk.), *Értékközvetítés és iskola. Tanulmányok Szabó László Tamás tiszteletére*. Oktatáskutatók Könyvtára 14. Sorozatszerkesztő: Pusztai, G. Center for Higher Education Research and Development, Hungary, 54–71.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi J. és Józsa G. (2021). A tanórán kívüli művészeti tevékenységek hatása a művészeti rendezvények iránti attitűdre. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* 9(3) 28–43. DOI: 10.31074/gyntf.2021.3.28.43tut
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radócz J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students, *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.
- Zdzinski, S. (2013). The Underlying Structure of Parental Involvement–Home Environment in Music. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 198, 69–88. <https://doi.org/10.5406/bulcoursmusedu.198.0069>



Zeneművészeti szakgimnazisták művészeti előéletének feltérképezése

KELEMEN HENRIETTA | PÓTFI MELINDA

A zeneművészeti szakgimnazisták művészeti előéletének vizsgálata kulcsfontosságúnak bizonyul a kutatásunk terén, mivel ez befolyásolja a pályaválasztási motivációt, a zenei pályán maradási, valamint a jövőre vonatkozó terveket és a jövőkép kialakulását. Kutatásunk célja felderíteni a szakgimnazisták zenetanulását motiváló személyeket és tényezőket, a gyermekkori otthoni művészeti környezetet, a szülők szerepét a művészeti tevékenységekben, illetve azt, hogy a tanulók hány évig tanultak zenét a szakgimnáziumba lépés előtt, hány éves korukban döntöttek el, hogy zenei pályán tanulnak tovább, és végezetül pedig, hogy szeretnék-e a zenei pályán elhelyezkedni. Korábbi kutatásainkkal összhangban eredményeink azt mutatják, hogy a zenetanulás egyrészt a tanulók saját akarata szerint kezdődött (Váradi, 2023), másrészt viszont hatással voltak rájuk szüleik, akiknek iskolai végzettsége szignifikánsan összefügg a gyermek zenetanulási motivációival (Péter, Radócz és Mike, 2020; Szűcs és Péter, 2020). Az otthoni művészeti környezet tekintetében kiderült, hogy a lányok szignifikánsan több közös, otthoni művészeti tevékenységről vallottak gyermekkorukat felidézve. Az édesanya legmagasabb iskolai végzettsége és zenei kötődése összefügg az egyes otthoni művészeti tevékenységekkel és a szülői bevonódás egyes területeivel. A pályaválasztás kapcsán megtudtuk, hogy a szakgimnazisták 87,6%-a szeretne zenész lenni, viszont szignifikáns eltérést véltünk felfedezni a 9. és 12. évfolyamosok között. A zenei pályaválasztás szignifikáns összefüggést mutatott a gyermekkori, szülőikkel közös művészeti tevékenységek, valamint a szülői bevonódás egyes területeivel. Annak tekintetében, hogy a tanulók hány éves korukban határozták el, hogy zenei pályán tanulnak tovább ismét szignifikáns összefüggést találtunk az évfolyam, valamint az édesanya, nevelőanya zenei kötődése kapcsán.

KULCSSZAVAK: korábbi zenei tanulmányok, zenetanulási motiváció, otthoni környezet, szülői bevonódás, pályaválasztás

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységeiről és rendezvényekről*. MMA MMKI, 133–150.
- Szűcs T. és Péter Cs. (2020). A szülők hatása gyermekük művészeti tevékenységeire. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységeiről és rendezvényekről*. MMA MMKI, 151–169.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.



Zenei szakgimnazisták szakmai tevékenységének és jövőképének vizsgálata

SZ. FODOR ADRIENNE | PÓTFI MELINDA | KELEMEN HENRIETTA

A zenei nevelés folyamatában kiemelkedő jelentőségű szerepet játszik a zenei készségfejlesztés, amelynek eredményessége a gyakorlással, annak mennyiségi és minőségi dimenzióival hozható összefüggésbe. Ez minden tanulmányi szinten meghatározó a fejlődés szempontjából, de különösen fontos a zenei pályájuk elején járó szakgimnáziumi tanulmányokat folytató diákoknak, akik korábbi képzésük folytatása közben, középiskolai éveik alatt döntenek jövőbeli pályájukat illetően (Héjja, 2017, 2018; Péter, Radócz és Mike, 2020; Váradi, 2023; Váradi, Kerekes, Pótfi és Radócz, 2024).

Jelenlegi kutatásunkban a zeneművészeti szakgimnáziumi tanulók szakmai tevékenységét és jövőképét vizsgáltuk. A kérdések arra irányultak, hogy feltárjuk gyakorlásaik intenzitását, a hétköznapi és hétvégi időbeli különbségeket, hangversenyeken való szerepléseik gyakoriságát. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy milyen szakmai versenyeken és milyen eredménnyel vettek részt, továbbá szeretnénk volna felderíteni, hogy elképzeléseik szerint vajon a jövőbeni munkájuk a vágyaikat fogja-e tükrözni.

Ezen kérdéseket különböző háttérváltozókkal vizsgáltuk, amelyek több esetben érdekes összefüggéseket mutattak. Az eredmények alapján a hétköznapi gyakorlásra hatással van az állandó lakhely típusa, annak távolsága az iskolától, továbbá az, hogy a tanulók hol élnek a tanév során. A gyakorlással töltött idő vizsgálata során azt láttuk, hogy hétköznapi diákok 7,8%-a, hétvégén 10,7%-a kevesebb, mint egy órát gyakorol; míg hétköznapi 10,1%-a és hétvégén 10,4%-a több, mint négy óra gyakorlással fejleszti a tudását. Emellett kutatásunk során szeretnénk volna feltérképezni, hogy a szakgimnazisták milyen szakmai versenyeken vettek részt mióta középiskolai tanulmányokat folytatnak, és milyen helyezéseket értek el rajtuk. Az eredményekből kiderült, hogy a tanulók egyharmada volt középiskolás korában szakmai megmérettetésen, ahol hazai és nemzetközi viszonylatban valamilyen helyezést vagy különdíjat szereztek. Végezetül arról kérdeztük a tanulókat, hogy szerintük lesz-e valaha olyan állásuk, amely megközelíti vágyaikat. Válaszaikból arra következtettünk, hogy a 9. évfolyamos szakgimnazisták kissé bizakodóbb jövőképpel rendelkeznek, elképzeléseikre hatással van szüleik legmagasabb iskolai végzettsége. Arra is fény derült, hogy azok a tanulók, akik szeretnének zenei pályán elhelyezkedni, biztosabbak abban, hogy olyan munkájuk lesz, ami megközelíti vágyaikat, mint azok a tanulók, akik nem zenei pályán képzelik el a jövőjüket.

KULCSSZAVAK: gyakorlás, szakmai tevékenység, jövőkép

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In: Váradi J. és Szűcs T. (szerk.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Héjja B. E. (2018). A zeneművészeti szakgimnazista tanulók iskolaválasztási motivációi. *Iskolakultúra*, 28(1–2), 104–117.
- Péter Cs., Radócz J. M. és Mike Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In: Váradi J. (szerk.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórái és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Váradi J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*. Balassi Kiadó.
- Váradi J., Kerekes R., Pótfi M. és Radócz J. M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>.



Zenei ambíciók és életúttervezés a fiatal generáció körében

A kérdőív pályaaorientációra vonatkozó nyílt kérdéseinek tartalomelemzése

MIKE ÁDÁM | RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS | SZÜCS TÍMEA

Előadásunkban a zeneművészeti szakgimnazisták körében végzett kérdőíves vizsgálat nyílt kérdéseire adott narratívákat elemeztük, arra fókuszálva, hogy miként határozza meg a zene az életüket, és milyen elképzelésekkel rendelkeznek a zenei pályafutásukat illetően. A korai elköteleződés, a 14 éves korban megtörténő pályaválasztás bizonyos esetekben korainak bizonyulhat (Nagel, 1988; Hajduska, 2003), így a későbbiek során a sikerélmény hiánya (Váradi et al., 2024) pályakorrekcióhoz vezethet. A kutatáshoz a MAXQDA Analytics Pro 2024 kvalitatív adatelemző szoftvert alkalmaztuk. Az elemzés során az adott kérdésekhez igazodó kódrendszereket alakítottunk ki.

Vizsgáltuk, hogy a fiatalok kívánnak-e a zenével foglalkozni a jövőben (N = 266), vagy sem (N = 37), továbbá azt, hogy a potenciális lemorzsolódók miért nem terveznek zenei pályán továbbtanulni (N = 55). Az adatok feldolgozása során a pozitív válaszokat hét fő kategóriába soroltuk. A zenei pályát tervezők kiemelik a zenélés örömet, a zenei munka sajátos jellegét, valamint hangsúlyozzák a fellépések és koncertezés motiváló hatását. Mindemellett kiemelték a tudás és a kulturális értékek megosztásának fontosságát is. A zenei pályát nem tervező válaszadók véleményeit hat fő kategóriába soroltuk. A válaszok között szerepel az eltérő pályakép, az alulmotiváltság, a tanárral való kapcsolat minősége, a stressz, a családi és magánéleti problémák, valamint az anyagi megfontolások. Összességben a válaszok tükrözik az elkötelezettséget a zenei pálya iránt, valamint a kihívásokat és döntéshozatali folyamatokat a jövőt illetően. A kutatás eredményei hozzájárulnak a fiatal generáció zenei elköteleződésének pályaválasztási motivációinak megértéséhez.

KULCSSZAVAK: pályaaorientáció, továbbtanulás, pályakorrekció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Héjja B. E. (2022). *A zeneművészeti szakgimnazista tanulók pályaalakulásával kapcsolatos mutatói a szociál-kognitív pálya-modell mentén*. Debreceni Egyetem, BDT.
- Nagel, J. J. (1988). Identity and career choice in music. *Journal of Cultural Economics*, 1988, (12)2, 67–76.
- Váradi, J., Kerekes, R., Pótfi, M. és Radócz, J. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*, 6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>



Hogyan tovább? Miért? Biztos?

VÁRADI JUDIT | KERESKES RITA | KISS JULIANNA | JÓZSA GABRIELLA

A zenei nevelés szempontjából lényeges kérdés nemcsak a tanulói, hanem a tanári utánpótlás is. Ez azonban teljes mértékben összefügg a továbbtanulással. A középiskola-választást vizsgálva Liskó (1998) három jelentős befolyásoló tényezőt talált: a tanuló érdeklődése, a tanuló kiemelkedő teljesítménye egy területen, illetve a szülők aspirációi is erős befolyásoló tényezőknek bizonyultak.

Kutatásunkban a zeneművészeti szakgimnázium melletti döntés tényezőinek feltárására fókuszáltunk, amelynek mérésére 32 állításból álló négyfokozatú Likert-skálát használtunk. Az állítások három faktorba rendeződtek, amelyeket a következőképpen tudtunk jellemezni: (1) elköteleződő, ahol a zenei pálya előnyei domináltak, (2) sikerorientált, ahol a színpadi pálya előnyeire koncentráltak, és (3) közösségközpontúnak neveztük el azt a faktort, ahol a hasonló érdeklődésű barátok jelentették a legnagyobb vonzerőt.

A pályaválasztási szándékokat egy összesen 11 kérdésből álló blokkal vizsgáltuk. Először arról szerettünk volna képet kapni, milyen szerep jut a zenei képzésnek a megkérdezettek továbbtanulási szándékaiban. A minta 78,2%-a tervezi, hogy zenei pályán tanul tovább.

Az általunk vizsgált két korosztály között a bizonytalankodók jelentős része a 9. évfolyam tanulói (18%), akik nem tudják, hogy zenei pályán szeretnének-e továbbtanulni, míg a 12. évfolyamban (6,4%) már határozottabb elképzeléseik vannak a tanulóknak.

Eredményeink alapján szignifikáns összefüggés van a továbbtanulási szándék és a gyakorlás mennyisége között. Az intézményvezetői kérdőív adatait (Váradi és Héjja, 2023) erősíti, hogy a 9. évfolyamos megkérdezettekhez képest (44,3%) a 12. évfolyamban jelentősen kisebb arányban vannak azok, akik a teljes képzési időt külföldön tervezik (24,8%).

KULCSSZAVAK: továbbtanulás, pályaválasztás, gyakorlás, külföldi tanulmányok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Liskó I. (1998). A pályaválasztás folyamata. *Iskolakultúra*, 1998(10), 22–41.

Váradi J. és Héjja B. E. (2023). A középiskolai zenei oktatás jellemzői, betekintés a zenei szakgimnáziumok adataiba. *Parlando*.



Kultúrafogyasztási és szabadidő-felhasználási mintázatok feltérképezése zenei szakgimnáziumi tanulók körében

PÓTFI MELINDA | KELEMEN HENRIETTA

Jelen vizsgálatban kutatói kíváncsiságunk a zenei szakgimnáziumi tanulók kultúrafogyasztási és szabadidő-felhasználási mintázatainak feltérképezésére irányult. A kutatás újszerűségét a kevésbé kutatott speciális célcsoport kultúrafogyasztási szokásainak elemzése adta. Céljaink között szerepelt a vizsgálat során a két évfolyam (9. és 12. évfolyam), a középiskolát kezdő és a végző tanulók összehasonlítása. A kérdések arra irányultak, hogy mennyi szabadidejük marad hétköznapi a kötelező iskolai tevékenységek elvégzése és a gyakorlás után, mennyi időt tudnak hétvégén pihenéssel és szórakozással tölteni, továbbá kíváncsiak voltunk a különböző szabadidős művészeti tevékenységek látogatásának gyakoriságára is. Ezen kérdéseket az összefüggések megismerése érdekében a különböző háttérváltozókkal elemeztük. Szignifikáns eredmény mutatkozott a két évfolyam és a hétköznapiokon maradt szabadidő mennyisége között, a 12. évfolyamosok kevesebb szabadon felhasználható idővel rendelkeznek. A nemek tekintetében kapott eredmény összhangban van a szakirodalommal (Bucknavage és Worrell, 2005; Feldman és Matjasko, 2005; Martinez és Valiente, 2020; Mello és Worrell, 2005; Passmore és French, 2001), miszerint a lányok a több extrakurrikuláris tevékenység miatt kevesebb szabadidővel rendelkeznek (Codina és Pestana, 2019). További érdekes összefüggéseket találtunk a kulturális fogyasztási szokások vizsgálata során, amely szerint a lányok többet járnak könyvtárba, viszont a fiúk rendszeresebben látogatják a múzeumi programokat.

KULCSSZAVAK: kultúrafogyasztási szokások, szabadidős tevékenységek, szabadidő hasznos eltöltése

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Bucknavage, L. B. és Worrell, F. C. (2005). Academically talented students' participation in extracurricular activities. *Journal of Secondary Gifted Education*, 16(2/3), 74–86.
- Codina N. és Pestana J. V. (2019). Time Matters Differently in Leisure Experience for Men and Women: Leisure Dedication and Time Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(14). doi: 10.3390/ijerph16142513.
- Feldman, A. F. és Matjasko, J. L. (2005). The role of schoolbased extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions. *Review of Educational Research*, 75(2), 159–210.
- Martínez V. M. és Valiente B. C. (2020). Extracurricular Activities and Academic Performance: Differences by Gender and Public and Charter School. *MLS Educational Research*, 4(1), 73–89. doi: 10.29314/mlser.v4i1.286
- Mello, Z. R. és Worrell, F. C. (2008). Gender Variation in Extracurricular Activity Participation and Perceived Life Chances in Trinidad and Tobago Adolescents. *Psyche*, 17(2), 91–102.
- Passmore, A. és French, D. (2001). Development and administration of a measure to assess adolescents' participation in leisure activities. *Adolescence*, 36(141), 67–75.



Zenei életúttervezés a zenei szakgimnazisták körében

SZÜCS TÍMEA | MIKE ÁDÁM | RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS

A zenésszé válás folyamatában döntő jelentőségűnek bizonyul, ha a tanulók zenészként gondolkodnak magukról (Hargreaves és Marshall, 2003). Jelen előadásunkban a zeneművészeti szakgimnazistákkal készített kérdőíves felmérés nyílt kérdéseit elemeztük, kiemelt figyelmet fordítva arra, milyen módon határozza meg a zene az életüket, valamint milyen elképzeléseik vannak a zenei pályafutásukkal kapcsolatban. A kutatáshoz a MAXQDA Analytics Pro 2024 kvalitatív adatelemző szoftvert alkalmaztuk, és az elemzés folyamán specifikus kódrendszereket hoztunk létre az egyes vizsgált kérdések kontextusában.

Vizsgáltuk, hogy a válaszadók számára mit jelent a zene, valamint hogyan látják magukat 10 év múlva. Megállapítható, hogy a zeneművészeti szakgimnáziumba járó diákok életében a zene lehetőséget nyújt az öröm és bánat kifejezésére, valamint segít a stressz levezetésében. A zene gazdagító élmény, amely segít megtalálni a belső harmóniát és jelen van mindennapi tevékenységeikben. A jövőbeli tervekkel kapcsolatos válaszokat három fő kategóriába soroltuk. A zenei pálya mellett elkötelezettek között megkülönböztethetők azok, akik még tanulni fognak, tanári és/vagy művészi pályára szeretnének lépni. Figyelemreméltó, hogy a nem zenei pályában gondolkodók is többnyire tervezik az aktív zenei tevékenységek folytatását. Korosztályi sajátosságra utal a „nem tudom” választ adók feltűnően magas aránya, akik még nem hoztak döntést a jövőjükkel szemben. Kiemelendő, hogy minden kategória esetében megjelent a külföldi tanulás és munka ötlete, összességében a válaszadók 10%-ánál.

KULCSSZAVAK: zeneművészeti szakgimnázium, jövőkép, zenei tanulmányok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

Hargreaves, D. J. és Marshall, N. A. (2003). Developing Identities in Music Education. *Music Education Research*, 5(3), 263–273.



Kultúrafogyasztóvá váló fiatalok – gyermekkorban dől el?

KISS JULIANNA

A szabadidő-kutatások szakirodalmában hagyományossá vált a különböző jellemzőkkel rendelkező (a szabadidő-eltöltés formája, minősége) szabadidő-eltöltési profilok felőli megközelítés. Az így kapott csoportokat egyes kutatók másképp nevezik el, de hasonló általános jellemzőik vannak (Nagy, 2013). Vitányi olyan csoportokat különített el, mint a szabadidejüket passzívan eltöltők, rekreatív szabadidő-eltöltők, akkumulatív szabadidőt előnyben részesítők és szabadidejüket inspiratívan eltöltők (Vitányi, 2006). A 2022 novembere és 2023 májusa között zajló, 321, felsőoktatásban tanuló, magyar anyanyelvű fiatal bevonásával megvalósított kutatásunkban a fókusz szűkebbre állítottuk, és azt vizsgáltuk, milyen kapcsolat van a kulturális tőke és az ifjú felnőttkori kultúrafogyasztás, valamint a gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben való részvétel és az ifjúkori kultúrafogyasztás között. Elsősorban a kulturális rendezvények látogatására összpontosítottunk, és a következő kérdésekre kerestük a választ: milyen kulturális tőkével rendelkeznek azok, akik gyermekkorukban extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben vettek részt; milyen kapcsolat van a gyermekkori kötelező iskolai tanórán kívüli művészeti tevékenységekben való részvétel és a kultúrafogyasztás egyes formái között; milyen kapcsolat van a kulturális tőke és az ifjúkori kultúrafogyasztás egyes formái között. Eredményeink azt mutatják, hogy az ifjúkori kultúrafogyasztás formái kapcsolatot mutatnak mind a gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységekben való részvétellel, mind a családból hozott kulturális tőkével.

KULCSSZAVAK: ifjúkori rendezvénylátogatás, kulturális tőke, gyermekkori extrakurrikuláris művészeti tevékenységek

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Nagy Á. (2013). Szabadidős tervek és tevékenységek. In: Székely L. (szerk.), *Magyar Ifjúság 2012*. Kutatópont, 211–228.
- Vitányi I. (2006). A magyar kultúra esélyei. In: Csejtei M., Falussy B. és Hunyadi Zs. (szerk.), *Kultúra, életmód, társadalom*. MTA Társadalomkutató Központ, 104–112.



Hallgatói profilok az ének-zene tanárképzésben

KEREKES RITA

A hallgatói nézetek megismerésére irányuló kutatásoknak köszönhetően a felsőoktatás innovatívabban tud reagálni az új generációk tanításának kihívásaira. A tanárképzés területén is egyre nagyobb teret kapott a tanárjelöltek preconcepcióinak feltárása (Szivák, 2003), amely mentén a képzés jobban tudja formálni az előzetes sémákat, hatékonyabban tudja segíteni a pályaszocializációs folyamatokat (Hercz, 2015; Ballantyne és Retell, 2020), valamint jobban befolyásolhatja a szakmai identitás fejlődését is (Ballantyne és Canham, 2023). Vizsgálatunkban kvantitatív módszerrel mértük fel az osztatlan tanárképzésben résztvevő ének-zene szakosokat. Figyelmet fordítottunk az elhelyezkedési szándék több komponensére, felmértük, ezek milyen mértékben befolyásolják a munkavállalásukat. Kutatásunk újdonsága abban rejlik, hogy az ének-zene tanárjelölteket pályaelképzeléseik és életvezetési kompetenciájuk (Kiss, 2009) összefüggéseiben vizsgáltuk. A hallgatók pályaelképzelései alapján különböző attitűdöket tártunk fel, majd megnéztük az egyes tulajdonságcsoportok mögött álló fiatalok jellegzetességeit. Eredményeink alapján öt hallgatói profilt azonosítottunk, a különböző arculatok vonásai hozzáfűzhetőnek bennünk ahhoz, hogy a tanári felkészítés folyamán milyen támogató megközelítésekre van szükség a még hatékonyabb ének-zene tanárképzés érdekében.

KULCSSZAVAK: ének-zene tanárképzés, pályaelképzelés, hallgatói profilok

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Ballantyne J. és Retell J. (2020). Teaching careers: Exploring links between well-being, burnout, self-efficacy and praxis shock. *Frontiers in Psychology*, 10, 2255.
- Ballantyne, J. és Canham, N. (2023). Understanding music teachers' perceptions of themselves and their work: An Importance–Confidence Analysis. *International Journal of Music Education*, 41(3), 455–471.
<https://doi.org/10.1177/02557614221124966>
- Hercz M. (2015). Pedagógus hallgatók pályaszocializációjának alakulása a tanítási gyakorlatokon. In: Major É. és Veszelszki Á. (szerk.), *A tanárrá válás és a tanárság kutatása: A magyar nyelv és irodalom, az idegen nyelvek és a művészetek műveltségi területén*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, 9–27.
- Szivák J. (2003). Hallgatók neveléssel kapcsolatos nézetei. *Iskolakultúra*, 5, 88–95.



A felnőttkori zenetanulás lehetőségei a hazai fúvószenekarokban

RADÓCZ JÓZSEF MIKLÓS

Hazánkban a fúvószenekarokhoz köthető feltáró kutatások elsősorban azok történelmi vonatkozásaival foglalkoznak (Hollós, 1980; Karch, 1983; Marosi, 1994), neveléstudományi aspektusból eddig nem történt jelentős vizsgálat. Ugyancsak limitált ismeretekkel rendelkezünk hazai tekintetben a felnőttkori zenetanulás különböző lehetőségeivel és hatásaival kapcsolatban, holott a témában nemzetközi viszonylatban kiterjedt szakirodalmi háttérrel találkozhatunk (Coffman, 2002).

Jelen kutatásunk vezérfonalát a két terület összekapcsolása adja, kettős célt fogalmaztunk meg magunk előtt. Vizsgálatunk során a felnőttkori zenetanulás lehetőségeit kívántuk tanulmányozni a közösségi muzsikálás vonatkozásában, mindezt a hazai fúvószenekari szcéna megismerésén és feltérképezésén keresztül. Munkánkkal szeretnénk rávilágítani a közösségi zenélés jelentőségére, az amatőr zenetanulás és fúvószenekari tagság iránti egyéni motivációkra, ezáltal az élethosszon át tartó zenetanulás, a felnőttkori közösségi zenélés és aktív zenei tevékenység előnyeire és esetleges hátrányaira, nehézségeire.

Kutatásunkhoz kvalitatív és kvantitatív vizsgálati módszereket is alkalmaztunk. Félig strukturált interjúk segítségével a hét hazai régióból hét fúvószenekari karnagyot szólítottunk meg. Az interjúk kódolását és tartalomelemzését MAXQDA Analytics Pro 2020 kvalitatív adatelemző szoftver segítségével végeztük, amely által rálátást nyertünk a hazai amatőr fúvószenekarok számos specifikumára. Ezt követően dokumentumelemzés és hólabdamódszer segítségével egy országos, 171 amatőr fúvószenekart tartalmazó adatbázist hoztunk létre (FUZEKA2023 adatbázis), amely a további kutatómunkánk alapjául szolgált. Az adatbázis véglegesítésével két külön kérdőívet szerkesztettünk zenekarvezetők és felnőtt korú zenekari tagok számára, mindkét kérdőívet EvaSys online kérdőív-szerkesztő programmal hoztuk létre, amelyeket online formában juttattunk el az összes együtteshez. A válaszok során generálódott kvantitatív adatokat mindkét esetben SPSS adatelemző szoftverrel analizáltuk. A zenekarvezetők válaszai (N = 109) által a hazai fúvószenei világ számadatainak megismeréséhez jutottunk közelebb, míg a fúvószenészek válaszai (N = 463) nyomán a hazai fúvósvilág eddig nem dokumentált karakterisztikái láttak napvilágot.

KULCSSZAVAK: felnőttkori zenetanulás, közösségi zene, fúvószenekar, egyéni motiváció

HIVATKOZOTT IRODALOM:

- Coffman, D. D. (2002). Adult education. In: Colwell, R. & Richardson, C. P. (szerk.), *The new handbook of research on music teaching and learning: A project of the Music Educators National Conference*. Oxford University Press, 199–209.
- Hollós L. (1980). *A fúvószena története*. Népművelési Intézet.
- Karch P. (1983). *Pest-Buda katonazenéje 1848-ban: Katonazenekarok és karmesterek*. MTA Zenetudományi Intézet.
- Marosi L. (1994). *Két évszázad katonazenéje Magyarországon: A magyarországi katonazene története, katonakarmesterek 1741–1945*. Zrínyi Kiadó.

Blank musical staff with 20 horizontal lines.





A series of 20 horizontal orange lines spanning the width of the page, providing a template for writing or drawing.





A series of 20 horizontal orange lines spanning the width of the page, providing a template for writing or drawing.

